

УДК 342.92

Косілова Ольга Іванівна,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри теорії, історії права і
держави та конституційного права
Університету державної фіскальної служби України
м. Київ, Україна
ORCID ID 0000-0002-5574-3771

ІНСТРУМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

У статті проаналізовано значення інструментів адміністративного права у забезпеченні політичних прав і свобод. Обґрунтовано, що серед інструментів адміністративно-правового забезпечення політичних прав чільне місце займають нормативно-правові та адміністративні акти. Наголошено на важливості фактичних дій як інструментів адміністративного права, зокрема реєстраційних дій та складання протоколів про адміністративне правопорушення у системі забезпечення та відновленні порушених політичних прав і свобод.

Ключові слова: політичні права, інструменти адміністративно-правового забезпечення, форми адміністративно-правового забезпечення, публічне адміністрування, нормативно-правовий акт, адміністративний акт, адміністративний договір, фактичні дії.

Інструменти адміністративно-правового забезпечення прав і свобод громадян посідають важливе місце в системі суспільних відносин, які виникають у зв'язку з реалізацією, охороною, захистом та відновленням порушених прав і свобод. Головним обов'язком органів публічного управління, наділених владно-розпорядчими функціями, є забезпечення прав та свобод людини та громадянина та створення сприятливих умов для їх реалізації

Дослідження адміністративно-правових інструментів у діяльності органів публічної адміністрації стали предметом наукового аналізу В.Б. Авер'янова, К.К. Афанасьєва, О.В. Джафарова, І.Б. Коліушко, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова, Р.О. Куйбіди, Р.С. Мельника, І.В. Патерило, В.П. Тимошука, М.М. Тищенко та інших.

Мета статті полягає в розгляді доктринальних положень щодо розуміння сутності та змісту інструментів діяльності органів публічної адміністрації у сфері забезпечення політичних прав і свобод.

Загалом, за визначенням В. Авер'янова, “адміністративне право має визначатися як “право забезпечення і захисту прав людини” [1, с. 10]. Зокрема, запропонована ним людиноорієнтована ідеологія базується на тому, що держава як національно сформована інституція має слугувати забезпеченню потреб та інтересів

людини й діяти на її благо через усебічне дотримання прав і свобод людини та громадянина у сфері діяльності публічної адміністрації [2, с. 52]. Виходячи з цього, цілком логічною є теза про те, що межі державного владарювання мають встановлюватися негативним способом: не через дозвіл, а через обмеження чи заборону стосовно дій органів державної влади [3, с. 74].

Як слушно зауважує М.А. Бояринцева: “Врегульовані адміністративним законодавством права реалізуються при здійсненні будь-яких видів прав і свобод, зокрема: особистих, політичних, соціальних, економічних та культурних прав і свобод. І це не випадково, адже передусім через відносини з органами виконавчої влади, їхніми посадовими особами громадянам надається можливість практично скористатися більшістю з наданих їм Конституцією та законами України прав і свобод, виконати покладені на них обов’язки” [3, с. 164].

Інструменти адміністративно-правового забезпечення відіграють важливу роль у реалізації та забезпеченні всього спектра конституційних прав і свобод, зокрема й політичних. Для розуміння особливостей реалізації політичних прав за допомогою інструментів адміністративно-правового забезпечення слід визначити критерії віднесення конституційних прав до групи політичних прав. Політичні права часто визначають як права, що належать людині як члену політичного співтовариства, коли він виступає насамперед як громадянин держави [4, с. 115]. Таким чином, одним із визначальних критеріїв є приналежність до громадянства конкретної держави. Відповідно до загальних вимог щодо фізичної особи у реалізації своїх прав і свобод є те, що особа повинна бути дієздатною. Політичними правами є права, за допомогою яких особа (громадянин) може здійснювати визначальний вплив на формування державної політики, формування складу представницьких органів держави, контролювати їх діяльність тощо.

Щодо особливостей реалізації політичних прав в адміністративному праві, то їх слід визначити передусім як суб’єктивні права у сфері публічного управління (або суб’єктивні публічні права приватної особи), як “надану і гарантовану державою, а також закріплену в адміністративно-правових нормах міру можливої (дозволеної) поведінки особи (суб’єкта), що забезпечена кореспондованим зобов’язанням іншого суб’єкта у правовідносинах публічного управління” [5, с. 127].

Як зазначає В.Б. Авер’янов, за своїм змістом політичні права громадян в адміністративному праві можна визначити як участь у державному управлінні та соціально-політична активність: право на державну службу, внесення пропозицій, одержання необхідної інформації та документів у встановленій формі, проведення зборів, мітингів, демонстрацій, створення громадських об’єднань чи входження в них та інше [3, с. 164].

Серед конституційних прав, які реалізуються в адміністративно-правових відносинах, Р. Мельник та В. Бевзенко визначають політичні права як такі, що реалізуються шляхом конкретизації прав та свобод приватних осіб і можуть реалізовуватися у сфері публічного адміністрування (реалізація конституційної формули “утвердження прав і свобод людини”, формування досконалих механізмів реалізації прав та свобод людини і громадянина у сфері публічного адміністрування (реалізація конституційної формули “забезпечення прав і свобод людини”);

поліпшення механізмів контролю інституцій громадянського суспільства за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації [6, с. 62].

Щодо особливостей реалізації суб'єктивних прав в адміністративному праві, то серед них слід відзначити публічність прав, тобто змогу приватних осіб впливати на управлінські процеси, брати участь у державній і суспільно-політичній діяльності, реалізовувати права і свободи, надані Конституцією, оскаржувати рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, їх посадових осіб до суду чи в позасудовому порядку [7, с. 116].

Слід наголосити, що у сучасній правовій літературі паралельно застосовуються терміни “інструменти” та “форми” адміністративно-правового забезпечення. У зв'язку з цим слід конкретизувати зміст цих правових понять та навести деякі думки вітчизняних науковців з цього питання.

Зокрема, І.В. Патерило зазначає, що інститут форм державного управління було сформовано за радянських часів, тобто тоді, коли управлінська діяльність (управління) визнавалася в якості єдиної можливої форми функціонування органів державної влади і насамперед органів державного управління [8, с. 174]. На сьогодні відбулася диференціація діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування на управлінську та публічно-сервісну [9, с. 189].

Автори підручника з адміністративного права за загальною редакцією В. Галуцька дотримуються позиції, що інструменти адміністративного права відповідають новому підходу до визначення форми публічного адміністрування. Зокрема, вони визначають інструмент публічного адміністрування як зовнішній вираз однорідних за своїм характером і правовою природою груп адміністративних дій суб'єктів публічної адміністрації, реалізований у межах суворої відповідності, визначеної законом компетенції з метою досягнення бажаного для публічного адміністрування результату [5, с. 144].

Т.М. Кравцова та Н.О. Петрова зазначають, що публічним адмініструванням є спеціально упорядкована адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації, спрямована на досягнення публічного інтересу, яка обумовлена нормативно-правовими актами, що здійснюється за допомогою інструментів публічного адміністрування. Найбільш поширеними інструментами діяльності публічної адміністрації (публічне адміністрування) у сфері державної допомоги можуть бути нормативні й індивідуальні (адміністративні) акти [10].

Ми поділяємо думку В.Б. Авер'янова, який зазначив, що вживання поняття саме “форма державного управління” є таким, що вичерпало себе, оскільки воно є вужчим за вчення про діяльність публічної адміністрації. По-перше, управління не є єдиним інструментом (формою) діяльності публічної адміністрації, а, по-друге, поняття “державне” є значно вужчим за “публічне” й охоплює органи виконавчої влади без інших суб'єктів публічного управління, як-то органи місцевого самоврядування. Як наслідок, на заміну поняття “форма державного управління” прийшло поняття “форма адміністративно-правового регулювання”, яке відповідає усім вимогам діяльності публічної адміністрації [11, с. 215].

Авторський колектив підручника з адміністративного права на чолі з В. Колпаковим надають перевагу поняттю форми публічного адміністрування. Зокрема, вони вважають, що публічне адміністрування розкриває основні напрями

цілеспрямованої діяльності суб'єктів владних повноважень щодо виконання адміністративних зобов'язань, тоді як форми показують, яким чином це здійснюється. Оскільки за допомогою форм публічного адміністрування практично реалізуються завдання та функції публічної адміністрації, то від їх використання значною мірою залежить успіх владної діяльності. Форми покликані забезпечувати найбільш доцільне виконання функцій адміністрування, досягнення його цілей із найменшими витратами сил, засобів і часу [12].

О. Сукманова застосовує термін “інструменти публічного адміністрування” й визначає їх як зовнішньо виражені засоби (форми), способи та прийоми впливу (методи) адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, які становлять механізм публічного адміністрування та сукупно використовуються в межах повноважень суб'єктами публічної адміністрації з метою врегулювання правовідносин у певній сфері. Таким чином, дослідниця робить висновок, що “форми публічного адміністрування” становлять основу інструментів публічного адміністрування [13, с. 331], а термін “інструменти публічного адміністрування” є більш широким та універсальним, ніж форми.

О. Нижник вважає, що з метою адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу та з огляду на необхідність удосконалення діяльності публічної адміністрації щодо належної реалізації прав і свобод громадян доцільно ввести в правовий обіг категорію “інструменти діяльності публічної адміністрації”, під якою необхідно розуміти зовнішньо виражену дію органів публічної адміністрації, яка являє собою чітко визначену законом сукупність прийомів і засобів, застосування яких приводить до юридичних наслідків, що здійснюються в межах компетенції з метою виконання поставлених перед ними мети й завдань [14, с. 117].

Якщо звернутись до європейського досвіду розуміння сутності та змісту відповідної проблематики, то слід зауважити, що в європейських країнах не живаються такі категорії, як “форми державного управління”, “форми управлінської діяльності”, “правові” чи “неправові форми управління”, “форми публічного адміністрування”. Натомість з аналізу європейської літератури випливає, що для позначення нормативних та адміністративних актів публічної адміністрації, адміністративних договорів тощо широко використовується категорія “інструменти діяльності публічної адміністрації”. Наприклад, у Франції односторонній адміністративний акт розглядається як ключовий “інструмент” адміністративної діяльності [15], а адміністративні договори – як “інструменти” або “юридичні інструменти” публічно-приватного партнерства [16].

Отже, з метою уніфікації представлених позицій вважаємо за доцільне надати перевагу поняттю “інструменти діяльності публічної адміністрації” над формами публічного адміністрування та надалі використовувати це поняття, а не форми публічного адміністрування.

До інструментів публічного адміністрування В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко відносять: нормативні акти, адміністративні акти, адміністративні договори, плани та фактичні дії [5, с. 144].

На наше переконання, найбільш вдалою є класифікація інструментів публічного адміністрування, запропонована Р.С. Мельником. Так, вчений виокремлює

такі інструменти, які може використовувати у своїй діяльності національна публічна адміністрація: 1) нормативно-правові акти; 2) адміністративні акти; 3) адміністративні договори; 4) плани; 5) фактичні дії [6, с. 188].

Інструменти публічного адміністрування характеризуються такими ознаками: вони є зовнішнім виразом форми адміністративної діяльності публічної адміністрації; відображають правову динаміку публічного адміністрування; залежать від змісту компетенцій суб'єктів публічної адміністрації; зумовлені реалізацією адміністративних обов'язків суб'єктів публічної адміністрації; їх вибір зумовлюється специфікою поставленої мети щодо певного об'єкта публічного впливу, що встановлює найбільш ефективний варіант діяльності [5, с. 143–144].

Таким чином, на основі проведеного аналізу можемо зробити проміжний висновок, що до інструментів адміністративного права у сфері реалізації політичних прав можна віднести: адміністративні нормативні акти, адміністративні індивідуальні акти, адміністративні договори, інші юридично значущі дії спрямовані на забезпечення реалізації політичних прав).

З огляду на викладене, вважаємо за доцільне з теоретичної й практичної позицій більш детально розглянути адміністративно-правові інструменти реалізації політичних прав.

Першу групу інструментів адміністративного права у сфері забезпечення політичних прав становлять нормативні адміністративні акти. Як наголошує Р.С. Мельник, нормативні адміністративні акти містять норми адміністративного права, у зв'язку із чим вони є неперсоніфікованими, розрахованими на багаторазове застосування, а також приймаються суб'єктами публічної адміністрації [6, с. 251].

Загалом, адміністративні акти органів публічної адміністрації можна визначити як інструменти, за допомогою яких реалізуються їхні завдання шляхом розроблення, ухвалення й нормативно-правового закріплення публічно-управлінського рішення, що, у свою чергу, пов'язане з виникненням, зміною, припиненням певних правовідносин з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина [2, с. 55].

Нормативні акти є найбільш ємним виразом процесу реалізації владних повноважень публічної адміністрації. Їх роль знаходить своє відображення у їх змісті. За їх допомогою, зокрема, забезпечується механізм реалізації конституційного статусу громадян і та їх об'єднань (наприклад, Указ Президента України від 7 лютого 2008 р. “Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування”) [17]; встановлюються необхідні обмеження і заборони, покладаються спеціальні обов'язки або надаються спеціальні права в сфері виконання адміністративних зобов'язань публічної адміністрації (наприклад, акти про надзвичайний стан, про в'їзд в Україну та виїзд із неї); визначається порядок учинення певних дій (можливо, порядок проведення мітингів і демонстрацій); забезпечується законність у діяльності публічної адміністрації та громадян.

Другу групу інструментів у сфері забезпечення політичних прав становлять адміністративні індивідуальні акти. Р. Мельник вважає, що адміністративний індивідуальний акт – це будь-яке розпорядження (рішення) суб'єкта публічної

адміністрації, спрямоване на регулювання окремого (конкретного) випадку у сфері публічного адміністрування, яке тягне юридичні наслідки [7, с. 263].

Індивідуальні акти управління не є джерелами адміністративного права, оскільки вони не передбачають норм права. Вони спрямовані на реалізацію приписів нормативно-правових актів і не тільки адміністративних, а й інших галузей права. За своїм характером індивідуальні акти управління є розпорядчими актами, оскільки в них знаходить свій прояв юридично-владне волевиявлення суб'єкта публічної адміністрації щодо конкретного об'єкта. Індивідуальні акти управління не підлягають державній реєстрації в органах юстиції, як це має місце стосовно нормативно-правових актів [18, с. 178–179].

За критерієм суб'єктів, які мають право видавати чи приймати індивідуальні адміністративні акти, виділяють: а) акти Кабінету Міністрів України; б) акти центральних органів виконавчої влади; в) акти місцевих органів виконавчої влади; г) акти органів місцевого самоврядування; д) акти підприємств, установ, організацій, які володіють адміністративними повноваженнями [19, с. 7–8].

До наступної групи інструментів відносимо адміністративний договір. У правовій літературі є різні підходи щодо визначення сутності та юридичних наслідків договорів. Зокрема, адміністративний договір є різновидом публічно-правового договору. У системі правових зв'язків він посідає проміжне місце між адміністративним актом як одностороннім волевиявленням державного органу влади та договором приватноправового характеру [20, с. 168].

Ю.П. Битяк наголошує, що хоча договір часто розглядається як індивідуально-правовий акт, який не є джерелом права, однак, сучасний досвід свідчить про деякі випадки нормативності договорів у сфері виконавчої влади. Науковець визначає адміністративний договір як правовий акт управління, що ухвалюється на підставі норм права двома (або більше) суб'єктами адміністративного права, один із яких обов'язково є органом виконавчої влади, може містити у собі загальнообов'язкові правила поведінки (нормативний характер) або встановлювати (змінювати, припиняти) конкретні правовідносини між його учасниками (індивідуальний характер). Адміністративні договори можуть укладатися й органами місцевого самоврядування. У зв'язку з цим, вважає дослідник, нормативні адміністративні договори є джерелами адміністративного права (у значенні зовнішньої форми права) [3, с. 98].

Якщо адміністративному акту властиве переважно одностороннє волевиявлення з боку публічної адміністрації, яке має юридичне значення, то адміністративний договір являє собою погоджене волевиявлення двох і більше суб'єктів адміністративного права. Так, відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України, під адміністративним договором розуміється дво- або багатостороння угода, зміст якої складають права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією зі сторін угоди [21].

І.В. Патерило зазначає, що необхідно шукати нові критерії для відмежування адміністративного договору від інших видів договору, оскільки суб'єкт владних повноважень може вступати і в цивільно-правові відносини, спрямовані на укладання цивільного договору. На нашу думку, головна ознака адміністративного

договору полягає у характері прав і обов'язків, які сторони беруть на себе. Відповідно, договір буде адміністративним у тому випадку, коли права і обов'язки його учасників будуть спрямовуватись на виконання публічних завдань, тобто тих, які знайшли закріплення у нормах публічного права. Таким чином, під адміністративним договором, на наше переконання, необхідно розуміти угоду сторін, спрямовану на виникнення, зміну та припинення правовідносин у сфері публічного права [8, с. 174–175].

До адміністративних договорів як інструментів реалізації у сфері забезпечення політичних прав можна віднести, наприклад, Конституційний договір про основні засади організації і функціонування державної влади і місцевого самоврядування, який укладений 8 червня 1995 р. Так, Верховна Рада України і Президент України (на той час глава виконавчої влади) уклали договір, який мав найвищу юридичну силу (законодавство України було чинним лише в тій частині, що йому не суперечило) і діяв до прийняття Конституції України 1996 року. Розділ другий цього договору визначав повноваження Верховної Ради України, розділ третій – Президента України, розділ четвертий – Кабінету Міністрів України. Правовий статус місцевих державних адміністрацій визначався у ст. 46 Конституційного договору [22, с. 96].

Наступним інструментом адміністративно-правового забезпечення є фактичні дії. Їх можна визначити як здійснення реєстраційних та інших юридично значущих дій, що є формою діяльності публічної адміністрації [18].

Деякі дослідники вбачають у реєстрації тільки елемент технічного обліку. Проте державна реєстрація має не лише інформаційне значення. Її роль в основному полягає в тому, щоб підтвердити юридичні факти. Очевидно, акт реєстрації є рішенням публічної адміністрації, що вказує на юридичний стан суб'єкта. Реєстраційні дії мають юридичні наслідки.

Повноваження публічної адміністрації щодо здійснення реєстраційних дій закріплені нормативно. Так, Законом України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21 травня 1997 року за виконавчими органами місцевих рад закріплюється широке коло реєстраційних дій, серед яких у тому числі й реєстрація у встановленому порядку місцевих об'єднань громадян, органів територіальної самоорганізації населення, які створюються і діють відповідно до законодавства (ст.ст. 30, 33–34, 38) та ін. До інших юридично значущих дій належать: прийняття присяги, службове атестування, складання протоколу про адміністративне правопорушення тощо [18].

Проведений аналіз теоретичних джерел та нормативно-правових актів дозволяє зробити нам такі висновки. Забезпечення політичних прав і свобод людини і громадянина полягає у створенні відповідних умов для здійснення прав і свобод людини, що має три цілеспрямовані сфери державної діяльності:

1. Сприяння реалізації прав і свобод людини (шляхом позитивного впливу на формування їх загальносоціальних та юридичних гарантій);
2. Охорона прав і свобод людини (створення системи заходів, спрямованих на попередження правопорушень, усунення причин, що їх спричиняють);
3. Захист прав і свобод людини у разі їх порушення (створення певної системи засобів і факторів, застосування яких пов'язане з наявністю ситуації, за якої порушуються права, та відновлення порушеного права).

Визначаючи зміст заходів та засобів щодо забезпечення зафіксованих у розділі Конституції України політичних прав та свобод, можна зазначити, що їх реалізація по суті є обмеженнями щодо діяльності органів державної влади та їх посадових осіб, оскільки політичні права мають негативний характер щодо участі держави у їх забезпеченні. Політичні права, які реалізуються в адміністративно-правових відносинах, спрямовані на формування досконалих механізмів реалізації прав та свобод людини і громадянина у сфері публічного адміністрування.

Застосування інструментів адміністративно-правового забезпечення є важливим елементом системи забезпечення та гарантування прав і свобод громадян. Серед інструментів адміністративно-правового забезпечення політичних прав чільне місце займають нормативно-правові та адміністративні акти. За ступенем важливості та частотою використання менш важливе місце посідають адміністративні договори та плани. Натомість фактичні дії, що полягають у здійсненні реєстраційних дій, зокрема громадських об'єднань, політичних партій, органів територіальної самоорганізації населення, як і складання протоколів про адміністративне правопорушення, мають важливе місце у системі забезпечення та відновлення порушених політичних прав і свобод.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Авер'янов В.* Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування. Право України. 1998. № 8. С. 9–10
2. *Коваль М., Ковбас І.* Понятійно-сутнісний аналіз адміністративного акта в теоретико-правових розробках і під час застосування в законодавстві України. Національний юридический журнал: теория и практика. 2019. № 3. С. 51–56. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_2/12.pdf (дата звернення: 03.08.2021).
3. Виконавча влада і адміністративне право / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Видавничий Дім "Ін-Юре", 2002. 668 с.
4. Конституційне право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В.П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. Х.: Право, 2008. 416 с.
5. *Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О.* та ін. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
6. *Мельник Р.С., Бевзенко В.М.* Загальне адміністративне право: навч. посібник / за заг. ред. Р.С. Мельника. К.: Ваіте, 2014. 376 с.
7. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / за ред. В. Галунька, О. Правоторової. Вид. 3-є. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 2020. 466 с.
8. *Патерило І.В.* Інструменти діяльності публічної адміністрації: сутність та зміст. Серія "Право", 2014. Вип. 27. Т. 2. С. 174–179.
9. *Авер'янов В.Б., Дерезь В.А., Школик А.М.* та ін. Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Юстініан, 2007. 288 с.
10. *Кравцова Т.М., Петрова Н.О.* Інструменти публічного адміністрування у сфері державної допомоги суб'єктам господарювання. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2020. Т. 31 (70). Ч. 2. № 2. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_2/17.pdf (дата звернення: 03.08.2021).
11. *Жуков М.С.* Форми та методи адміністративно-правового регулювання чи інструменти діяльності публічної адміністрації: порівняльний аналіз. Юридичний науковий електронний журнал, 2020. № 2. С. 215–218. URL: http://lsej.org.ua/2_2020/57.pdf (дата звернення: 03.08.2021).
12. Курс адміністративного права України: підручник / В. Колпаков та ін.; за ред. В. Коваленка. Київ: Юрінком-Інтер, 2012. 808 с.
13. *Сукманова О.* Публічне адміністрування охорони права власності в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2019. 559 с.

14. *Нижник О.* Адміністративно-правові інструменти реалізації державної регіональної політики у сфері вищої освіти. Підприємництво, господарство і право, 2016. № 2. С. 117–121.
15. Que sont les actes administratifs unilatéraux. Vie publique. 2013. URL: <http://www.vie-publique.fr/decouverteinstitutions/institutions/administration/action/voies-moyens-action/que-sont-actes-administratifsunilateraux.html>. (дата звернення: 03.08.2021).
16. *Muller E.Ch.M.* The legal instruments of public-private partnerships: Theses de doctorat. URL: <http://scd-theses.u-strasbg.fr/1862/> (дата звернення: 03.08.2021).
17. *Кузьменко О.В., Пастух І.Д., Плугатур М.В.* та ін. Адміністративне право. Загальна частина. Мультимедійний навчальний посібник. URL: https://arm.naiuu.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec7.html (дата звернення: 03.08.2021).
18. Адміністративне право України: підручник / за заг. ред. С.В. Ківалова. Одеса: Юридична література, 2003. 893 с.
19. *Мандюк О.О.* Індивідуальні адміністративні акти: теорія та практика застосування: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. ун-т “Львівська політехніка”. Львів, 2017. 21 с.
20. Публічне адміністрування в Україні: навч. посібник / В.Б. Дзюндзюк, Н.М. Мельтюхова, Н.В. Фомицька; за заг. ред. В.В. Корженка, Н.М. Мельтюхової. Х.: Магістр, 2011. 306 с.
21. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 03.08.2021).

REFERENCES

1. *Averianov, V.* (1998) Administratyvne pravo Ukrainy: doktrynalni aspekty reformuvannia. “Administrative Law of Ukraine: Doctrinal Aspects of Reform”. Law of Ukraine” 8, 9–10 [in Ukrainian].
2. *Koval, M., Kozbas, I.* (2019) Poniatiino-sutnisnyi analiz administratyvnoho akta v teoretyko-pravovykh rozrobkakh i pid chas zastosuvannia v zakono-davstvi Ukrainy. “Conceptual and Essential Analysis of the Administrative act in Theoretical and Legal Developments and during Application in the Legislation of Ukraine”. National Legal Journal: Theory and Practice 3, 51–56. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_2/12.pdf (Date of Application: 03.08.2021) [in Ukrainian].
3. Vykonavcha vlada i administratyvne pravo. “Executive Power and Administrative Law” / for general. ed. of V.B. Averyanov. K.: In-Jure Publishing House, 2002. 668 p. [in Ukrainian].
4. Konstytutsiine pravo Ukrainy. “Constitutional Law of Ukraine”: textbook. / eds Kolisnyk V.P. and Barabash Y.G. Kh.: Pravo, 2008. 416 p. [in Ukrainian].
5. *Halunko V., Dikhtievskiy P., Kuzmenko O., Stetsenko S.* and others (2018) Administratyvne pravo Ukrainy. Administrative law of Ukraine. Full course: textbook. Kherson: OLDI-PLUS. 446 p. [in Ukrainian].
6. *Melnyk, R.S., Bevzenko, V.M.* (2014) Zahalne administratyvne pravo. General administrative law: textbook / for general ed. R.S. Melnik. K.: Vaite, 376 p. [in Ukrainian].
7. Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyy kurs. Administrative law of Ukraine. Full course: textbook / ed. V. Galunko, O. Pravotorov. View. 3rd. Kyiv: Academy of Administrative and Legal Sciences, 2020. 466 p. [in Ukrainian].
8. *Paterylo, I.V.* (2014) Instrumenty diialnosti publichnoi administratsii: sut-nist ta zmist. “Tools of Public Administration: Essence and Content”. Series “Law” 2014. Issue 27. Vol. 2. P. 174–179 [in Ukrainian].
9. Derzhavne upravlinnia: Yevropeyski standarty, dosvid ta administratyvne pravo. Public administration: European standards, experience and administrative law / V.B. Averianov, V.A. Derets, A.M. Shkolyk and others; for general ed. V.B. Averyanov. K.: Yustinian, 2007. 288 p. [in Ukrainian].
10. *Kravtsova, T.M., Petrova, N.O.* (2020) Instrumenty publichnoho administruvannia u sferi derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia. “Tools of Public Administration in the Field of State Aid to Business Entities”. Scientific notes of TNU named after V.I. Vernadsky. Series: Legal Sciences. Vol. 31 (70). Part 2. No 2. 2020. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_2/17.pdf (Date of Application: 03.08.2021). [in Ukrainian].
11. *Zhukov, M.S.* (2020) Formy ta metody administratyvno-pravovoho rehuliu-vannia chy instrumenty diialnosti publichnoi administratsii: porivnialnyi analiz. “Forms and Methods of Administrative and Legal Regulation or Tools of Public Administration: a Comparative Analysis”.

Legal Scientific Electronic Journal 2, 215–218. URL: http://lsej.org.ua/2_2020/57.pdf (Date of Application: 03.08.2021) [in Ukrainian].

12. Kurs administratyvnoho prava Ukrainy. Course of administrative law of Ukraine: textbook / V. Kolpakov and others; ed. V. Kovalenko. Kyiv: Yurinkom-Inter, 2012. 808 p. [in Ukrainian].

13. *Sukmanova, O.* (2019) Publichne administruvannia okhorony prava vlasnosti v Ukraini. “Public Administration of Protection of Property Rights in Ukraine”: thesis ... Doct. Sci. (Law). Kyiv, 2019. 559 p. [in Ukrainian].

14. *Nyzhnyk, O.* (2016) Administratyvno-pravovi instrumenty realizatsii derzhavnoi rehionalnoi polityky u sferi vyshchoi osvity. “Administrative and Legal Instruments for the Implementation of State Regional Policy in the Field of Higher Education”. Entrepreneurship, Economy and Law 2, 117–121 [in Ukrainian].

15. Que sont les actes administratifs unilatéraux. Vie publique. 2013. URL: <http://www.vie-publique.fr/decouverteinstitutions/institutions/administration/action/voies-moyens-action/que-sont-actes-administratifsunilateraux.html> (Date of Application: 03.08.2021) [in French].

16. *Muller E.Ch.M.* The legal instruments of publicprivate partnerships: Theses de doctorat / E.Ch.M. Muller. URL: <http://scd-theses.u-strasbg.fr/1862/> (Date of Application: 03.08.2021) [in English].

17. *Kuzmenko, O.V., Pastukh, I.D., Pluhaty, M.V., Spivak, M.V.* Administratyvne pravo. Zahalna chastyna. Multymediyni navchal-nyi posibnyk. Administrative Law. The general part. Multimedia tutorial / URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm_pravo_zch/nm/lec7.html (Date of Application: 03.08.2021) [in Ukrainian].

18. Administratyvne pravo Ukrainy. Administrative law of Ukraine: textbook / for general. ed. S.V. Kivalov. Odesa: “Legal Literature”, 2003. 893 p. [in Ukrainian].

19. *Mandiuk, O.O.* (2017) Indyvidualni administratyvni akty: teoriia ta praktyka zastosuvannia. “Individual Administrative Acts: Theory and Practice of Application”: author’s ref. dis. ... Cand. Sci. (Law): 12.00.07. Nat. Lviv Polytechnic University. Lviv, 2017. 21 p. [in Ukrainian].

20. Publichne administruvannia v Ukraini. “Administrative Law of Ukraine”: textbook / for general. ed. S.V. Kivalov. Odesa: “Legal Literature”, 2003. 893 p. [in Ukrainian].

21. Code of Administrative Procedure of Ukraine: Law of Ukraine of 06.07.2005 No 2747-IV. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR). 2005. No 35–36, 37. Art. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (Date of Application: 03.08.2021) [in Ukrainian].

UDC 342.92

Kosilova Olha,

Cand. Sci. (Politology), Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Theory, History
of Law and State and Constitutional Law, University
of the State Fiscal Service of Ukraine, Kyiv, Ukraine,
ORCID ID 0000-0002-5574-3771

TOOLS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF THE IMPLEMENTATION OF POLITICAL RIGHTS OF CITIZENS OF UKRAINE

Research article analyzes the role and importance of instruments of administrative law in ensuring political rights and freedoms; features of the implementation of political rights through the tools of administrative and legal support.

The content is concretized and the ratio of legal concepts is defined: “instruments” and “forms” of administrative and legal support. It has been substantiated that in order to unify the presented positions it is expedient to give preference to the concept of “tools of public administration” over the forms of public administration.

© Kosilova Olha, 2021

DOI (Article): [https://doi.org/10.36486/np.2021.3\(53\).10](https://doi.org/10.36486/np.2021.3(53).10)

Issue 3(53) 2021

<http://naukaipravoohorona.com/>

The classification of tools of public administration in the works of different researchers is given. It has been substantiated that among the instruments of administrative and legal support of political rights the leading place is occupied by normative legal acts and administrative acts.

According to the degree of importance and frequency of use, administrative agreements and plans occupy a less important place. Instead, the actual actions of registration actions, including public associations, political parties, bodies of territorial self-organization of the population, as well as the drawing up of protocols on administrative offenses are important in the system of ensuring and restoring violated political rights and freedoms.

The use of instruments of administrative and legal support is an important element of the system of ensuring and guaranteeing the rights and freedoms of citizens. Among the instruments of administrative and legal support of political rights, normative legal and administrative acts occupy a main place. Administrative agreements and plans are less important in terms of importance and frequency of use. Instead, the actual actions of registration actions, including public associations, political parties, bodies of territorial self organization of the population, as well as the drawing up of protocols on administrative offenses, play an important role in ensuring and restoring violated political rights and freedoms.

Keywords: political rights, instruments of administrative and legal support, forms of administrative and legal support, public administration, normative legal act, administrative act, administrative agreement, actual actions.

Отримано 11.10.2021